ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 2, A Tribute to Assoc. Prof. Dr. İlknur Mangır Karagöz, April 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.835

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 13.01.2020 Kabul Tarihi: 06.02.2020

Atıf Künyesi: Nermin Zahide Aydın, "Demokrat Parti'nin İktidara Gelmesinde Refik Koraltan'ın Rolü", *History Studies*, Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Armağanı, 12/2, Nisan 2020, s. 369-388.

Demokrat Parti'nin İktidara Gelmesinde Refik Koraltan'ın Rolü

Refik Koraltan's Role in Democrat Party's Coming to Power

Dr. Nermin Zahide Aydın

ORCID No: 0000-0001-7772-6764

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Öz: İkinci Dünya Savaşı Türkiye'yi olumsuz etkilemiş, savaşa girilmemiş olsa bile savaşa hazır bekleme zorunluluğu ülkedeki yatırımların azalmasına neden olmuş, ekonomik yönden sıkıntılı günler geçiren Türk halkı farklı arayışlar içine girmiştir. Çok geçmeden dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi içinde muhalif bir grup oluşmuştur. Celal Bayar'ın başını çektiği bu grubun içinde yer alan Refik Koraltan ve arkadaşları, kısa bir süre sonra partiden ihraç edilmişlerdir. Partiden ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan, 7 Ocak 1946 'da Demokrat Parti'yi kurmuşlar, partinin başarılı olması için ülke içinde teşkilatlanma çalışmalarına başlamışlardır. Özellikle parti kurucuları arasında yer alan Refik Koraltan'ın partinin teşkilatlanmasında önemli çalışmaları olmuştur. Demokrat Parti kurulduktan kısa bir süre sonra yapılan genel seçimlerde başarılı olamamışsa da 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'ni yenmeyi başarmış ve ülkede çok partili siyasi hayata geçilmiştir. Yaptığımız çalışmada Refik Koraltan'ın Demokrat Parti'nin kurulmasından iktidara geldiği döneme kadar olan süreçteki çalışmaları incelenmiştir. Araştırma yapılırken Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivinde bulunan belgeler, dönem gazeteleri, meclis arşivi ve basılı diğer kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Refik Koraltan, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, teşkilat, miting.

Abstract: The Second World War had a negative impact on Turkey and even though the country did not enter the war, the necessity to be poised ready for the war led to a decrease in the investments of the country and Turkish people who went through economically challenging days entered into different pursuits. Shortly after, an opposition group formed within the Republican People's Party, which was the only political party of the time. Refik Koraltan and his friends, who belonged to this group led by Celal Bayar, were expelled from the party shortly after. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan, who left the party, founded the Democrat Party on January 7, 1946 and started organizational works in the country for the success of the party. Particularly Refik Koraltan, who was one of the founders of the party, made significant efforts in the organization of the party. Although the Democratic Party did not succeed in the general elections held shortly after it was established, it succeeded in defeating the ruling Republican People's Party in the general elections held in 1950 and a multi-party political life was started in the country. In this study, the works of Refik Koraltan from the establishment of the Democratic Party to the period when it came to power were examined. During the research, documents from the Presidential State Archive, newspapers of the period, parliamentary archives and other printed sources were used.

Keywords: Refik Koraltan, Democratic Party, The Republican People's Party, organization, demonstration.

Giriş

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan milletvekili seçimleri büyük bir sürprizle sonuçlanmış, 1946 yılında kurulan Demokrat Parti (DP), 27 sene iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) yenmeyi başarmıştır. DP'nin başarısında partiyi kuranların kuşkusuz çok önemli rolleri olmuştur. CHP'nin içinde siyaset yapan Refik Koraltan, DP'nin kuruluşundan iktidara geldiği güne kadar olan süreçte çok çalışmıştır. Çalışmamızda DP'nin başarısında Refik Koraltan'ın oynadığı rol, halkın üzerinde bıraktığı etki, parti kurma çalışmaları ve partinin ülkedeki teşkilatlanması sırasında yaşadığı zorluklar üzerinde durulmuştur.

Refik Koraltan'ın DP'nin kurulmasında oynadığı rol ve memuriyet hayatı gibi konularda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Mevcut çalışmalardan farklı olarak yaptığımız çalışmada DP'nin iktidara gelmesinde Refik Koraltan'ın faaliyetleri ve bu faaliyetlerin halkın üzerindeki etkisi incelenmiştir. Koraltan'ın faaliyetlerinin incelenmesi, dönem koşulları da dikkate alındığında sıkıntı içinde bulunan halkın temayüllerini göstermesi açısından önemlidir. Halkın yaşadığı sıkıntılar karşısında Koraltan'ın ileri sürdüğü çözüm önerileri Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, TBMM Arşivi, süreli yayınlar kullanılarak araştırılmıştır.

1. DP'nin Kurulması

Mustafa Kemal Atatürk, cumhuriyet ilan edildikten sonra devletin sağlam temeller üzerine kurulması için birçok alanda yenilikler yapmıştır. Demokratik yaşamın gereği olan çok partili siyasi hayata geçiş ile ilgili olarak birkaç girişimde bulunmuşsa da, bu girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra yerine geçen İsmet İnönü, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine çok partili siyasi hayata geçiş ile ilgili alınacak kararları bir süre ertelemiş, bunun yerine savaşa yönelik bazı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Savaş sonrasında Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasındaki çıkar çatışması ise Türkiye'yi yakından etkilemiştir.¹ Savaşın bitiminden sonra Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak talep etmesi, Türkiye'nin Batı ülkeleri ile işbirliğine girmesini zaruri hale getirmiştir.² Batı Devletlerinin çok partili demokratik yaşamı benimsemesi, bir anlamda Türk yöneticilerinin ülke içinde rejim değişikliğine yeşil ışık yakmalarını zaruri hale getirmiştir. Diğer taraftan savaşa girilmemiş olsa bile, büyük bir ordu savaşa hazır halde bekletilmiş ve ülke içinde sıkı bir denetim sağlanmıştır. Bunun sonucu olarak halk ezilmiş ve karaborsadan yararlanan yeni bir zengin zümresi ortaya çıkmıştır. Ezilen halk, iktidara düşman olmuş, yeni zengin olanlar ise yönetimde söz sahibi olmak istemişlerdir.³ Üstelik ülkedeki altyapı çalışmalarının azalması, halkın sıkıntısının artmasına neden olmuştur.⁴ Yaşadığı sıkıntılı günlerin sorumlusu olarak Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü görmeye başlayan halk, içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum karşısında, CHP yönetiminden uzaklaşmaya başlamıştır. Türkiye'nin bir kaosa sürüklenme ihtimaline karşı İsmet İnönü, çok partili demokratik hayata geçiş konusunu ciddi olarak düşünmeye başlamıştır.⁵ 19 Mayıs 1945 tarihinde bayram nedeni ile yaptığı konuşmasında, demokrasi yolunda ilerleneceğini belirtmiştir. 17 Haziran tarihinde yapılan ara seçimlerde CHP'nin aday göstermemesi, halk tarafından iktidar partisinin demokratik anlamda atılmış olduğu olumlu bir adım olarak görülmüş ve yapılan seçimlere ilgi artmıştır. Temmuz başında Nuri Demirağ, Milli Kalkınma Partisi adı ile yeni bir parti kurmak

¹ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara 1990, s.3.

² Mustafa Çufalı, "Cumhuriyet Döneminde Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan Dinamikler", *Liberal Düşünce*, C.10, S.38-39, Bahar-Yaz 2005, s.56.

³ Eroğul, *age*, s.3.

⁴ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileri İle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, C.I, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s.661.

⁵ Çufalı, *agm*, s.56.

için Valiliğe başvurmuş, 5 Eylül'de Başbakan tarafından yapılan açıklamada, Milli Kalkınma Partisinin kurulmasına izin verildiği ve tek dereceli seçim, üniversite özerkliği gibi taleplere, hükümetin ilke olarak karşı çıkmayabileceği belirtilmiştir. İsmet İnönü de, 1 Kasım 1945 tarihinde Meclis'te yaptığı konuşmasında "...Bizim tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır." diyerek, yeni parti kurmak isteyenleri cesaretlendirmek istemiştir.⁶

Demokrat Parti'nin kurulmasına yol açan parti içi muhalefet ise, 1945 yılının ortalarından itibaren açığa çıkmaya başlamıştır. 21 Mayıs tarihinde başlayan bütçe görüşmeleri sırasında, bütçe açığı nedeni ile artan devlet borçları, ölçsüz emisyon, hayat pahalılığı, dar gelirli ve özellikle memurların durumu, vurgunculuk, karaborsa, vergi sistemindeki adaletsizlik gibi konular üzerinde şiddetli tartışmalar yaşanmıştır.⁷ CHP içinde yer almasına rağmen hükümetin bazı kararlarına karşı tavır alan Refik Koraltan, 1945 senesi içinde Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı ile ilgili Meclis görüşmelerinde söz alarak kimlere ve nerelerde toprak verileceğinin kesin olarak belirtilmesi gerektiğini, aksi takdirde toprağı alacak olan kişilerle, verecek olan kişiler arasında anlaşmazlık çıkacağını söylemiştir.⁸ Bu kanun tasarısının 5 Haziran 1945 tarihinde görüşülmesinden sonra Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün imzasını taşıyan ve Dörtlü Takrir olarak bilinen önerge CHP Grup Başkanlığı'na sunulmuş,¹² Haziran 1945 tarihinde parti grubunda görüşülen önerge reddedilmiştir.⁹

Refik Koraltan sadece Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu konusunda değil, daha birçok konuda CHP içindeki muhalefete destek vermiştir.¹⁰ Örneğin 1945 yılı yedi aylık bütçe yasa tasarısı görüşmelerinde tepkisini açık bir şekilde dile getirmiştir.¹¹ Basın hürriyeti konusunda hükümetin karşısında yer almıştır.¹² Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü bütçesi ile ilgili görüşmelerde söz alan Koraltan, basının özgür olması gerektiğini dile getirmiştir.¹³ Adnan Menderes ve Fuat Köprülü de, Vatan gazetesinde insan hak ve hürriyetlerinin güvenceye bağlanması, antidemokratik hükümlerin ilgası, baskının kaldırılması gibi konularda hükümeti eleştiren yazılar yazmaya başlamıştır.¹⁴ Yaşanan gelişmeler üzerine CHP Genel Başkanlık Divanı, 21 Eylül Cuma günü Genel Başkan Vekili Başbakan Şükrü Saraçoğlu başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda Adnan Menderes ile Fuat Köprülü'nün karakter ve faaliyetinin, CHP'nin hareket ve faaliyetine ters düştüğü belirtilmiş, bu iki milletvekilinin CHP ile ilgilerinin kesilmesine oy birliği ile karar verilmiştir.¹⁵ O güne kadar sessiz kalan Refik Koraltan, 2 Ekim tarihinde Vatan gazetesine beyanat vererek, arkadaşlarının ihracının tüzüğe aykırı olduğunu iddia edince aynı akıbete uğramıştır.¹⁶

CHP'den ayrılan Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü siyasi olarak birlikte hareket etmeye karar vermişlerdir.¹⁷ Basının sıkı takibi altında bulunan Menderes, Koraltan ve diğer kurucu üyeler, dikkat çekmemek için farklı yerlerde toplantı yapmışlardır. Yapılan toplantılar sonunda Demokrat Partinin tüzük ve programı hazırlanmıştır. Refik Koraltan

⁶ Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991, s.163-167.

⁷ Eroğul, *age*, s.9.

⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: VII, C.17, 14 Mayıs 1945, s.70-71

⁹ Gürhan Kınalı-Aynur Soydan Erdemir, "Demokrat Parti'nin Kurulmasında Refik Koraltan'ın Rolü", *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, Aralık 2017, s. 55.

¹⁰ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s.303.

¹¹ Ensar Yılmaz, *Türkiye'nin Demokrasiye Geçiş Yılları 1946-1950*, Birey Yayıncılık, İstanbul 2008, s.194.

¹² Kınalı-Erdemir, *agm*, s.53.

¹³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: VII, C.17, 22 Mayıs 1945, s.253

¹⁴ Eroğul, *age*, s.11.

¹⁵ Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, Derleyen İsmet Bozdağ, Karakuşak Basın Yayın, İstanbul 1986, s.36.

¹⁶ Eroğul, *age*, s.11.

¹⁷ Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969, s.138.

tarafından İçişleri Bakanlığı'na partinin kuruluşu ile ilgili olarak başvuru dilekçesi verilmiştir.¹⁸ Bakanlığın 7 Ocak 1946 tarihinde izin vermesiyle Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü'nün kurucuları arasında yer aldığı Demokrat Parti resmen kurulmuştur.¹⁹

2. DP'nin Teşkilatlanması

DP'nin kurulmasından bir ay sonra il örgütleri oluşturulmaya başlanmıştır. İçişleri Bakanlığı'na 23 Ocak günü gönderilen telgrafta DP Trabzon teşkilatını kurmak üzere eski Trabzon Valisi Refik Koraltan'ın Trabzon'a geleceği bilgisinin alındığı bildirilmiştir.²⁰ Hemen ardından Avukat Zühtü Hilmi Velibeşe'nin başkanlığında Ankara, Ethem Menderes'in başkanlığında Aydın ve emekli Albay Şefik Avni Özudoğru'nun başkanlığında Samsun merkezleri kurulmuştur.²¹ Celal Bayar ile Fuat Köprülü İstanbul'da, Refik Koraltan Çukurova Bölgesinde ve yine Celal Bayar ile Adnan Menderes İzmir ve Ege Bölgesinde örgütlenme çalışmışlarına başlamıştır.²² Ankara il teşkilatının kuruluşunu bülteninde yayınlayan Anadolu Ajansı, DP'nin birçok il, ilçe ve bucakta kurulmaya başlamasıyla birlikte, yaptığı bültenlerde DP ile ilgili haberlere yer vermemeye başlamıştır.²³

Demokrat Partili kurucular, illerde örgüt kurma girişiminde bulundukları sırada bazı Valilerin engellemeleri ile karşılaşmışlardır.²⁴ Teşkilatlanma çalışmalarına başlamak için 1946 Şubatının ikinci haftasında önce Adana'ya daha sonra Hatay ve Kayseri'ye giden Refik Koraltan, bu illerde görev yapan Valilerinin engellemeleri ile karşılaşmış, fakat yoğun çalışması sonucunda adı geçen illerde DP teşkilatını kurmuştur.²⁵ Çok geçmeden Çeşme, Giresun, Rize, Yenışehir, Kırklareli, Seyhan, Karaburun, Eğridir, Terme, Kütahya, İskenderun, Kırıkhan, Reyhaniye, Bala, Menemen ve Sungurlu'da il ve ilçe örgütleri kurulmuştur. 1946 yılının Mart ayı sonunda DP, 16 il ve 36 ilçede örgütlenmesini tamamlamıştır.²⁶ DP'nin birden büyümeye başlamasından endişe duyan CHP yöneticileri, ülkeyi 23 bölgeye ayrılarak, her bölgeye birer parti müfettişi göndermiştir.²⁷

3. 1946 Milletvekili Seçimlerinin Erken Tarihe Alınması

Ülkenin tamamında DP'nin örgütlenmesine çalışan Koraltan ve arkadaşları, her fırsatta halkla beraber olurken, 26 Nisan 1946 tarihinde CHP Meclis Grubu toplanarak belediye seçimlerinin öne alınması ile ilgili görüşmeler yapmıştır.²⁸ CHP'li yetkililer, muhalefeti hazırlıksız yakalamak için, 29 Nisan tarihinde belediye seçimlerinin öne alınmasını teklif etmişlerdir. DP, CHP'nin bu kararına seçimlere girmeme resti ile karşılık vermiştir.²⁹ Hemen akabinde Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Emin Sazak, Meclis'te iktidarı uyarıcı nitelikte konuşmalar yapmışlardır.³⁰ DP'nin restine rağmen belediye kanununun değiştirilmesi ile ilgili

¹⁸ Bayar, *age*, s.39,47.

¹⁹ Kınalı-Erdemir, *agm*, s.64.

²⁰ BCA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi), Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti Kurucularından Refik Koraltan'ın Trabzon, Adana ve Konya'da Verdiği Söylev, 30.1.0.0/65.402.1,04.07.1946.

²¹ Kabasakal, *age*, s.169.

²² Süleyman Akkuş, *Demokrat Parti Aydın Milletvekilleri ve TBMM'deki Faaliyetleri (1950-1954)*, (Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2016, s. 26.

²³ Bayar, *age*, s.50.

²⁴ Kabasakal, *age*, s.170.

²⁵ Refik Koraltan, *Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali'ne Demokratlar DP'nin Kurucusu Anlatıyor*, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.108-117.

²⁶ Yılmaz, *age*, s.178.

²⁷ Kabasakal, *age*, s.172.

²⁸ *Age*, s.120.

²⁹ Ercan Haytoğlu, "İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam (1938-1950)", *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ed.Süleyman İnan, Ercan Haytoğlu, Anı Yayıncılık, Ankara 2011, s. 88.

³⁰ Bayar, *age*, s.53.

karar, 29 Nisan 1946 tarihinde Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır.³¹ DP ise 8 Mayıs 1946 tarihinde belediye seçimlerine katılmayacağını açıklamıştır.³² Fakat bazı kesimler tarafından, Ankara ve İstanbul dışındaki şehir ve kasabalarda, DP adına aday listelerinin belirlendiği ve listedeki kişilerin kazanması için, DP'nin seçim boyunca çalıştığı iddia edilmiştir. Refik Koraltan'ın Kırklareli'ne giderek konuşma yapması, burada da DP adına listelerin hazırlandığı iddialarını hızlandırmıştır.³³ Belediye seçimlerine katılmama kararı alınmasına rağmen Refik Koraltan, 1946 yılının Mayıs ayında Karadeniz sahillerini ziyaret etmiş, yaptığı meydan konuşmalarıyla parti teşkilatını güçlendirmeye çalışmıştır. Samsun'da şehir meydanında yapmak istediği toplantıya Vali tarafından izin verilmemesine rağmen Ordu, Giresun, Çankırı, Kastamonu, İnebolu ve Sinop'u ziyaret ederek, halkla bir araya gelmiştir.³⁴

DP'nin katılmadığı belediye seçimleri, 26 Mayıs 1946 tarihinde iki dereceli olarak yapılmış ve oylamanın başlamasından sonra Milli Kalkınma Partisi seçimlerden çekildiğini açıklamıştır.³⁵ Muhalefeti tekrar hazırlıksız yakalamak isteyen CHP'li yetkililer, bir kez daha seçim kararı almışlardır.³⁶ İsmet İnönü, kurultayda yaptığı konuşmasında, milletvekili seçimlerinin öne alınarak, iki ay içinde yapılacağını belirtmiştir.³⁷ Tek dereceli milletvekili seçim tasarısı, 31 Mayıs 1946 tarihinde kabul edilmiştir. 1946 milletvekili seçimlerinin seçim kampanyası ise, seçim kanununun kabul tarihi olan 5 Haziran 1946 tarihinden bir hafta sonra başlamıştır.³⁸

1946 yılının Haziran ayına gelindiğinde DP'nin örgütünü kurduğu il sayısı 40'ın, ilçe sayısı da 200'ün üstüne çıkmıştır.³⁹ Seçim kararının alınması üzerine DP Genel İdare Kurulu, yurt genelinde DP temsilcilerine telgraf çekerek hepsini Ankara'ya davet etmiş, 16 Haziran günü Ankara'da teşkilat başkanları ile bir toplantı yapılmıştır.⁴⁰ Güney bölgesinde propaganda ziyaretinden dönen Refik Koraltan da Ankara'ya giderek, DP'lilerin seçimlere girip girmeme konusunda yapacakları toplantıya katılmıştır.⁴¹ Toplantı sonunda, DP'nin 1946 erken genel seçimlere katılması uygun görülmüş ve DP Başkanı Bayar, 18 Haziran 1946 tarihinde yaptığı açıklamada seçimlere gireceğini kamuoyuna duyurmuştur.⁴²

4. Refik Koraltan'ın Seçim Çalışmaları

DP'nin seçime girme kararından sonra partililer tarafından ilk kez geniş halk mitingleri düzenlenmiş, seçim kampanyaları sırasında seçim ve seçim güvenliğinin sağlanması ile ilgili konular üzerinde durulmuştur.⁴³ Seçim kampanyalarına hızlı başlayan Refik Koraltan, hükümetin geçmişteki demokratik olmayan politikalarını eleştirmiştir.⁴⁴ Menderes ve diğer parti kurucuları ise, ocak, bucak başkanları ve gönüllü politikacılardan oluşturdukları geniş

³¹ Hilmi Uran, *Meşrutiyet Tek Parti Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s.364.

³² Yılmaz, *age*, s.210.

³³ İştirak Nispetleri de Memnurluk Verici, *Ulus*, 27 Mayıs 1946, s.1.

³⁴ Koraltan, *age*, s.120-122.

³⁵ Yılmaz, *age*, s.212.

³⁶ Haytoğlu, *agm*, s. 89.

³⁷ Bayar, *age*, s.54.

³⁸ Yılmaz, *age*, s.215,219.

³⁹ Yılmaz, *age*, s.218.

⁴⁰ Bayar, *age*, s.56.

⁴¹ "Seçim Hazırlıkları DP Bugün Karar Verecek", *Akşam*, 16 Haziran 1946, s.1.

⁴² Haytoğlu, *agm*, s.89.

⁴³ Cemil Koçak, "Siyasal Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C.4, Cem Yayınevi, İstanbul 2002, s.183.

⁴⁴ Kemal H. Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.233.

kadro sayesinde, halkın siyasetle iç içe olmasını sağlamışlardır.⁴⁵ Bir aydan fazla süren seçim kampanyasına ve yapılan mitinglere halkın katılımı oldukça fazla olmuş, bu durum iktidar çevresinde tedirginlikle karşılanmıştır. DP'li yöneticiler mitinglerde hayat pahalılığı, demokratik olmayan kanunlar ve yolsuzluklarla ilgili konuları gündeme getirmişler, savaş yıllarında görülen hatalı davranışlar, duyulan sıkıntı ve hoşnutsuzluktan dolayı CHP'yi suçlamışlardır.⁴⁶ İktidar partisi adına yapılan konuşmalar ise daha çok hükümetin savunulması yönünde olmuştur.⁴⁷ Kampanya boyunca DP'liler, görüş ve düşüncelerini halka ısrarla anlatmışlardır.⁴⁸ Bu arada karşı propagandalar da yapılmıştır. Tanin gazetesinde, Mersin'den gönderilen bir mektup yayınlanmış, mektubu yazan kişi Refik Koraltan'ın gezdiği yerlerde bazı kişilere matbaalar ve menfaatler vadettiğini ileri sürmüştür.⁴⁹

DP'nin yaptığı mitinglere halkın ilgi göstermesi, CHP'nin muhalefet üzerindeki baskısını arttırmasına neden olmuştur.⁵⁰ Refik Koraltan'ın milletvekili olduğu dönemde, Lüleburgaz'da DP'li milletvekilleri ile toplantıda bulunduğu sırada bir polis memuru gelmiş, boş bir sandalyeye oturarak, görevinin konuşulanları dinlemek olduğunu söylemiştir. Bu duruma sinirlenen Koraltan, polis memurunun dışarı çıkmasını istemiş, polis memuru kısa bir süre çıkmış fakat amirinden aldığı kesin emirle tekrar geri gelerek toplantıyı takip etmiştir.⁵¹ Vakit gazetesinde Refik Koraltan'ın, polis memuruna karşı sergilediği tavır eleştirilmiş ve kendisinin kalabalık bir ortamda böyle bir muameleyi göstermemesi gerektiği üzerinde durulmuştur.⁵²

Seçim çalışmaları kapsamında harekete geçen Refik Koraltan, birçok kez yurt gezisine çıkmıştır. Haziran 1946'da müteşebbis idare kurulu başkanı Doktor Bahri Erhan ile birlikte Ankara'ya gitmiştir.⁵³ Daha sonra Antakya'da 3000 kişinin önünde bir konuşma yapmıştır.⁵⁴ Kısa zaman içerisinde çok yere ulaşmayı hedefleyen Koraltan, DP teşkilatını kurmak için Samsun'a gitmiş, Ankara'ya döner dönmez parti merkezine uğramış ve idare heyetine izlenimlerini anlatmıştır.⁵⁵ Refik Koraltan, bir yandan yurt gezilerine çıkarken diğer yandan parti içindeki anlaşmazlıkları da çözmeye çalışmıştır. 1946 yılı içinde Çeşme'de bir mitingin yapılacağı günlerde Celal Bayar'a imzasız bir mektup gelmiş, mektubu yazan kişi Celal Bayar'ın hareketlerini beğenmediğini, memleketi felakete sürüklediğini ifade etmiştir. Mektubu yazan kişiyi tahmin eden Refik Koraltan, mektubu yazan ve kendilerinin çalışma arkadaşı olan Refik Şevket İnce'nin yanına giderek, hareketinin yanlışlığını anlatmış ve olayın daha fazla büyümemesi için kendisini Celal Bayar'ın yanına getirerek, ikili arasındaki anlaşmazlığın giderilmesini sağlamıştır.⁵⁶ Parti içi anlaşmazlıkları çözen Koraltan, hız kesmeden yurt gezilerine devam etmiş, Konya'ya giderek 3 Temmuz 1946'da 500 kişilik kalabalık önünde bir konuşma yapmıştır.⁵⁷ Bu arada Refik Koraltan'ın konuşmalarına, bazı kesimler tarafından tepki gösterilmiştir. Konya'dan dönen Behçet Kemal Çağlar, Refik Koraltan'ın Çumra'da henüz yarım duran halkevi yapısını göstererek, halkevlerini faydasız bulduğuna dair sözlerini

⁴⁵ Kabasakal, *age*, s.206.

⁴⁶ Yılmaz, *age*, s.223.

⁴⁷ Uran, *age*, s.402.

⁴⁸ Yılmaz, *age*, s.225.

⁴⁹ "Demokrat Parti'nin Tuttuğu Hatalı Yol", *Ulus*, 4 Haziran 1946, s.3.

⁵⁰ Haytoğlu, *agm*, s. 89.

⁵¹ "Refik Koraltan Kanun Tanımayan Milletvekili", *Vakit*, 3 Haziran 1946, s.1,3.

⁵² "Kanun Tanımayan Milletvekili", *Ulus*, 5 Haziran 1946, s.5.

⁵³ BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti kurucularından Refik Koraltan'ın, Trabzon, Adana ve Konya'da verdiği söylev, 30.1.0.0/65.402.1.04.07.1946.

⁵⁴ "Antakya Seçim Kurulunda", *Ulus*, 25 Haziran 1946, s.4

⁵⁵ "Seçim Hazırlıkları Refik Koraltan Samsun'dan Döndü", *Akşam*, 28 Haziran 1946, s.2.

⁵⁶ Koraltan, *age*, s.124-125.

⁵⁷ BCA, Demokrat Parti Kurucularından Refik Koraltan'ın Trabzon, Adana ve Konya'da Verdiği Söylev, 30.1.0.0/65.402.1.04.07.1946.

eleştirmiş, Refik Koraltan'ın Trabzon Valisi iken halkevlerinin yapılmasına taraftar olduğunu ve her köyde halk odasının temelini attığını söylemiştir.⁵⁸

Parti temsilcileri, teşkilatların kurulmasına Marmara ve Ege Bölgesinden sonra Doğu Anadolu Bölgesi'nde devam etmek istemişlerdir.⁵⁹ Fakat burada da bazı engellemelerle karşılaşmışlardır. Örneğin Erzurum'da, DP il başkanının davul zurna ile partilileri karşılama isteği, Vali tarafından uygun bulunmamıştır.⁶⁰

Türkiye'de 1946 yılında yapılan seçimlere DP ile birlikte CHP, Milli Kalkınma Partisi, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Yalnız Vatan İçin Partisi olmak üzere altı siyasi parti katılmıştır.⁶¹ Çok partinin katıldığı ilk genel seçimler, 21 Temmuz 1946 tarihinde açık oy, gizli sayım ile yapılmıştır.⁶² DP'nin sandık müşahitlerinin verdiği rakamlara göre DP 279 milletvekilliği, CHP 186 milletvekilliği kazanmıştır. Fakat resmi açıklamalara göre seçimler sonunda CHP 395, DP 66, Bağımsızlar ise 4 milletvekilliği kazanmıştır.⁶³ Seçim sonunda İçel ve İstanbul milletvekili olarak seçilen Refik Koraltan, İçel milletvekilliğini tercih etmiştir.⁶⁴

5. Refik Koraltan'ın 1946 Milletvekili Seçimlerinden Sonra Yapmış Olduğu Faaliyetleri

1946 yılında yapılan milletvekili seçimlerinden sonra ara vermeden çalışmalarına devam eden ve DP ilçe kongresini açmak için Kırıkkale'ye giden Refik Koraltan, tek gayelerinin memlekette halk hâkimiyeti kurmak olduğunu söylemiştir. Karacalı köyüne yaptığı ziyarette yaşlı bir adamın gözyaşlarını tutamayarak "*Cefa ve eza ile geçen ömrümüzün hakkını arayanlara ulu tanrım yardımcı olsun*" demesi üzerine kendisini havaya kaldırmak isteyenleri engellemiştir. Refik Koraltan, hiç kimsenin birbirinden yüksek olmadığını belirterek, birtakım kişilerin ülkede zümre hâkimiyeti kurmak istediklerini ve kendi menfaatlerine göre ülkeyi yönettiklerini, bu nedenle ülkede halk hâkimiyetini kurmak için harekete geçtiklerini belirtmiştir. Parolalarının "*Söz bizimdir. Saflarınızı sıkı tutun yurttaşlar. Bu sözü hiç kimse sizden alamayacaktır.*" olduğunu söyleyen Koraltan, seçim ve seçim kanunundan bahsetmiş, vazifelerinin halkın dertlerine çözüm aramak olduğunu belirtmiştir.⁶⁵ Koraltan'ın bahsettiği bu parola, DP'nin 1950 seçimlerinde de "*Yeter! Söz milletindir.*" şeklinde seçim afişi olarak kullanılmıştır.⁶⁶

DP'nin ilk büyük kongresi, partinin kuruluş yıldönümü olan 7 Ocak 1947 tarihinde Ankara'da toplanmıştır.⁶⁷ Toplanan kongrede, DP içindeki anlaşmazlık belirgin hale gelmeye başlamıştır.⁶⁸ Kongreye katılanlar, tek parti yönetimine karşı duyulan rahatsızlık konusunda

⁵⁸ "Nasıl Yalan Söylüyorlar", *Ulus*, 10 Temmuz 1946, s.4.

⁵⁹ Enis Şahin ve Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2, 2015, s.43.

⁶⁰ BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti mensubu Refik Koraltan ve arkadaşlarından mürekkep 20 kişilik bir heyetin Ankara'dan Erzurum'a geleceği, 30.1.0.0/65.402.3, 10.07.1946.

⁶¹ Erol Tuncer, *1946 Seçimleri*, Tesav Danışmanlık ve Yayıncılık İşletmesi, Ankara 2008, s.70.

⁶² Mustafa Çufalı, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Dönemi (1945-1950)*, Babil Yayıncılık, Ankara 2004, s.79.

⁶³ Bayar, *age*, s.62.

⁶⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: VIII, C.1, 14 Ağustos 1946, s.26.

⁶⁵ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın Kırıkkale gezisi ile ilgili olarak Başkent Gazetesi'nde çıkan haberler. 30.1.0.0/65.404.7, 09.12.1946.

⁶⁶ Baskın Oran, "Batı Bloku Ekseninde Türkiye 1945-1960", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, C.I, s.492.

⁶⁷ Kabasakal, *age*, s.202.

⁶⁸ Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) Uzlaşma*, C.5, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s.109.

hemfikir olmalarına rağmen, DP'nin CHP'ye karşı uyguladığı muhalefet şekli konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir.⁶⁹ Ortaya çıkan görüş ayrılığını önlemek ve partilileri bir arada tutmak için Hürriyet Misakı adı verilen bir bildiri hazırlanmıştır.⁷⁰

DP'nin örgütlenmesi için çalışmalarına devam eden Refik Koraltan, 7 Şubat 1947'de Seyhan'a gitmiş, Kurtdere Barajını ve mezbahayı gezerek DP binasında parti mensupları ile bir araya gelmiş, daha sonra trenle Maraş'ın Kurtuluş Bayramına iştirak etmek üzere Seyhan'dan ayrılmıştır. Halkla sürekli temas halinde bulunmak isteyen Refik Koraltan, 14 Şubat 1947'de Malatya'da Şehirpalas Otelinin eski kıraathanesinde yaptığı konuşmasında, partilerin dış siyaset alanındaki beraberliğinden, iç siyaset de ise iktidar partisinin kontrolünden bahsetmiştir. Refik Koraltan Elazığ, Gaziantep ve Kilis'e giderek çalışmalarına devam etmiş, 24 Şubat 1947'de Ankara'ya dönmüştür.⁷¹

CHP, DP'nin ülke genelinde hızlı bir şekilde teşkilatlanması üzerine uyguladığı baskıyı arttırmıştır. Fakat CHP tarafından uygulanan baskı, parti yöneticilerini yürüdükleri yoldan vazgeçiremediği gibi, halkın DP'ye olan ilgisinin artmasını da engelleyememiştir. Baskının arttığı 20 Mart 1947 tarihinde DP Genel Başkanı Celal Bayar, Refik Koraltan ve Saim Ergenekon İskenderun ve Antakya'ya gelmişler, Antakya'ya gelişlerinde 20 bin kişi tarafından karşılanmışlardır.⁷² Refik Koraltan ve arkadaşlarının Kemer'e 1 Nisan 1947 tarihinde yaptıkları gezide ise kendilerini sayısı 6 ile 7 bin arasında değişen kalabalık bir topluluk karşılamıştır. DP milletvekillerinin burada izin almadan konuşma yapmaları üzerine, gazinoya bir emniyet amiri gönderilmiştir. Emniyet amiri, milletvekillerine Vilayetten izin alınmadan konuşma yapılmasının yasak olduğunu izah etmiş, konuşmalara son verilmesini uygun bir dille anlatmıştır. Toplanan kalabalığa da toplantının kanunsuz olduğunu ve dağılması gerektiğini söylemiştir. Fakat konuşmalar devam etmiş ve halk dağılmamıştır. Kısa bir süre sonra toplanan halkın hep birlikte "Dağ Başını Duman Almış" marşını söylemeleri üzerine, emniyet amiri uyarısını tekrarlamak zorunda kalmıştır. Son yapılan uyarı da dikkate alınmayınca havaya silah sıkılmış, bunun üzerine kalabalık dağılmıştır. Halkın dağıtılmasını müteakip uyarı sırasında polise hakaret eden Eşrefpaşa mahallesinde oturan Kunduracı Sadettin oğlu Hasan karakola alınmış ve Cumhuriyet Savcılığı'na teslim edilmiştir. Gece yarısından sonra DP milletvekilleri Emniyet Müdürlüğüne gelerek, müdür muavininden tutuklanan vatandaşları sormuşlardır. 2 Nisan 1947 tarihli Demokrat İzmir gazetesinde birkaç vatandaşın hafif şekilde, bir vatandaşın da başından yaralandığı ve başından yaralanan kişinin Şefik oğlu Muzaffer isminde bir vatandaş olduğuna dair haberler çıkmıştır. Fakat Şefik oğlu Muzaffer'in Konak'taki gösteri sırasında yaralanmayıp Basmaahane civarında kendi kendine düşerek yaralanmış olduğunun kendi ifadesi ile tespit edilmiş bulunduğu ve bunun dışında İstanbul'daki diğer gazetelerdeki yayınlarının gerçekleri yansıtmadığı belirtilmiştir. Yalan haber yapan gazeteler de Cumhuriyet Savcılığı'na bildirilmiştir.⁷³

DP üyelerinin çalışmaları bütün hızıyla devam ederken, 6 Nisan 1947 tarihinde yapılacak ara seçimlere girilip girilmeyeceği merak konusu olmuştur. Celal Bayar, Refik Koraltan ve bazı DP'li üyeler, 4 Nisan 1947 tarihinde Söke'ye yapmış oldukları toplantıda, seçime girmeme taraftarı olduklarını belirtmişlerdir. Refik Koraltan burada yaptığı konuşmasında, demokrasiyi

⁶⁹ Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük Demokrat Parti'nin Kuruluşu*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s.48.

⁷⁰ Haytoğlu, *agm*, s. 92.

⁷¹ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti kurucularından Refik Koraltan ve arkadaşlarının, Malatya, Gaziantep, Elazığ, Diyarbakır ve Maraş gezileri ile ilgili raporlar, 30.1.0.0/65.405.3,25.02.1947.

⁷² BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Saim Ergenekon'un, Hatay'ı ziyaretleri ile ilgili rapor, 30.1.0.0/65.405.8,00.03.1947.

⁷³ BCA, Celal Bayar, Refik Koraltan ve arkadaşlarının, Aydın ve İzmir gezisi ile ilgili raporlar, 30.1.0.0/65.405.9,02.04.1947.

kuvvetlendireceklerini ve seçimlerde yapılan anayasaya aykırı hareketlerin ortadan kaldırılmasına çalışacaklarını ifade etmiştir. Konuşmaların ardından Refik Koraltan İzmir'e gitmiştir. İzmir'de ise DP Genel İdare Kurulu üyeleri, DP il binasında kısa bir görüşme yaptıktan sonra İstanbul, Balıkesir, Kastamonu ve Tekirdağ DP Başkanlıklarına seçimlere katılma konusunda alınan son kararı bildirmişlerdir. Yapılan bir dizi toplantıdan sonra konu ile ilgili olarak bir beyanname hazırlanmış, hazırlanan beyannamenin parti merkezinde DP'li partililere okunması kararlaştırılmıştır.⁷⁴ Nihayet 4 Nisan 1947 tarihinde, DP'nin ara seçimlere girmeyeceği ilan edilmiştir.⁷⁵

Kendi seslerini geniş kitlelere duyurmak isteyen DP'liler, Şükriye Semt Ocağı'nda da bir basın toplantısı düzenlemişlerdir.⁷⁶ Toplantıda konuşan Refik Koraltan, meşrutiyet günlerindeki umudun yerini hüsrana dönüştürdüğünü söylemiştir.⁷⁷ Cumhuriyetin kuruluşundan bahsettikten sonra sözlerini DP'nin bugünkü vaziyetine getirerek, hiç kimse ile şahsi bir davalarının olmadığını, milletin arzu ve emellerini idrak etmeyenlerin doğru yola geleceklerini belirtmiştir.⁷⁸

4 Ekim 1947 günü Celal Bayar, Refik Koraltan ve arkadaşları Erzurum'a gitmişlerdir.⁷⁹ Halkla sürekli iç içe olmak isteyen Refik Koraltan, Hükümet Meydanında bir konuşma yapmıştır.⁸⁰ Konuşmasında, Erzurum'un kurtuluş tarihindeki öneminden bahsettikten sonra DP'nin anayasanın hak ve hürriyetlere ait hükümlerinin kayıtsız ve şartsız teminat altına alınması için çalıştığını, hükümet teşkilatının kanunlar emrinde ve milletin hizmetinde kalması ve tarafsız olarak uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.⁸¹ Yapılan konuşmalardan sonra toplantı sona ermiştir. 6 Ekim 1947 günü Malatya'ya dönen Refik Koraltan, partililere Erzurumluların selamlarını getirdiğini söyledikten sonra hava alanında parti mensupları ile görüşmüştür. Bu görüşmede gençlerin dürüst çalışmalarının gerekli olduğunu belirterek, DP'nin ilerlemesi için çalışılmasını ve demokrasinin ne demek olduğunu halka iyice anlatılmasını istemiştir.⁸²

6. DP İçindeki Anlaşmazlık

1946 seçimlerinden sonra DP'li üyeler, Meclis'te temsil hakkını elde etmişler, fakat zaman ilerledikçe kendi aralarında birtakım konularda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Sorunların çözülmemesi, bazı üyelerin partiden ayrılmasına neden olmuştur. Her ne kadar Osman Şevki Çiçekdağ ve arkadaşlarının Ankara il teşkilatı başında bulunan Zühtü Velibeşe'ye karşı başlattıkları hareket, Koraltan'ın araya girmesi ile çözülmüş olsa da parti içi anlaşmazlık devam etmiştir.⁸³ 1946 seçimlerinden sonra DP'nin Meclis'e katılmamasını isteyen Kenan Öner, parti kurucularına ve Fuat Köprülü'ye karşı sert çıkışlar yapmaya başlamıştır.⁸⁴ Yine bu sırada Genel İdare Kurulu'nda yer alan Ahmet Tahtakılıç, Ahmet Oğuz, Enis Akay'dan oluşan grup isyan

⁷⁴ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Celal Bayar, Refik Koraltan ve arkadaşlarının, Aydın ve İzmir gezisi ile ilgili raporlar, 30.1.0.0/65.405.9.02.04.1947.

⁷⁵ Ağaoğlu, *age*, s.59.

⁷⁶ BCA, Demokrat Parti Şükriye Semt Ocağı'nda Refik Koraltan, Samet Ağaoğlu ve Üzeyir Avunduk'un konuşmaları hakkında bir gazete kütürü, 30.1.0.0/65.407.10.06.12.1947.

⁷⁷ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmalarla ilgili gazete kütürleri. 30.1.0.0/66.408.5.25.03.1948.

⁷⁸ "Refik Koraltan'ın Konuşması", *Akşam*, 30 Eylül 1947, s.2.

⁷⁹ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar ve kurucularından Refik Koraltan'ın Malatya ve Erzurum gezileri, 30.1.0.0/65.407.7.06.10.1947.

⁸⁰ "Celal Bayar Dün Erzurum'da Bir Nutuk Söyledi", *Akşam*, 5 Ekim 1947, s.1.

⁸¹ "Erzurum'da", *Ulus*, 5 Ekim 1947, s.1,3.

⁸² BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar ve kurucularından Refik Koraltan'ın Malatya ve Erzurum gezileri, 30.1.0.0/65.407.7.06.10.1947.

⁸³ Koraltan, *age*, s.139-138.

⁸⁴ Ağaoğlu, *age*, s.41.

bayrağını çekmiştir. Bütün bu hizip hareketlerinin başında Emin Sazak'ın olduğunu düşünen Koraltan ve Köprülü, Genel İdare Kurulu'nun isteği üzerine Kenan Öner ile konuşmak için İstanbul'a hareket etmiş, fakat girişimleri fayda etmemiştir. Kenan Öner, kısa bir süre sonra partiden istifa etmiş, hemen ardından parti müfettişi olan Osman Bölükbaşı ve Fuat Arna hizip hareketlerine başlamıştır.⁸⁵ Bu arada ilginç bir gelişme yaşanmıştır. Refik Koraltan'ın eşinin daveti üzerine yanına giden Samet Ağaoğlu bazı bilgilere ulaşmıştır. Refik Koraltan'ın eşi, Samet Ağaoğlu'na Amerika'da bulunan amcasının oğlundan bir telgraf aldığını, telgrafta ülkenin tehlikede olduğu bu nedenle muhalefette sakın olunması gerektiğine dair bilgiler yer aldığını söylemiştir.⁸⁶

Refik Koraltan bir yandan parti içindeki anlaşmazlıkları çözmeye çalışırken, diğer yandan iktidar partisinin engelleme çalışmalarını bertaraf etme yoluna gitmiştir. Adana'ya giden ve iktidar partisinin kendilerini engellemeye çalıştığını düşünen Refik Koraltan, DP Merkez binasında toplanan parti mensuplarına ve dinleyicilere yönelik bir konuşma yapmış, DP'nin ilk kurulduğu günlerde iktidar partisi tarafından iyi karşılandığını, daha sonra iktidarın DP'nin çalışmalarını engellemek için faaliyete geçtiğini, buna rağmen DP'nin ilerlediğini söylemiştir. Koraltan, DP'nin tarafsız bir idare, yeni bir seçim kanunu ve cumhurbaşkanının partiler üstü kalması hususundaki isteklerinin dikkate alındığını, iktidar saflarında zihniyet değişikliğini gösterir bazı emareler görüldüğünü, fakat hâlâ kanun dışı uygulamaların değiştirilmediğini söylemiş, hürriyet yolundaki teşebbüslerinin devam edileceğini sözlerine eklemiştir.⁸⁷

Refik Koraltan, sık sık Anadolu'nun farklı bölgelerini ziyaret etmesine rağmen merkezde de faaliyetlerine devam etmiştir. Merkezde yaptığı çalışmalarda özellikle parti içi muhalefete dikkat çekmiştir.⁸⁸ Mart 1948 tarihinde Eyüp'te yaptığı konuşmasında CHP'yi eleştirmiş, kısmi seçime ancak vatandaşların kullandığı oylar üzerinde oynanmadığına inandıkları zaman gireceklerini ifade etmiştir. Sorulan bir soru üzerine, Emin Sazak ile olan anlaşmazlığın parti ile alakasının olamayacağını belirtmiş, en büyük tesellisinin ise söz konusu anlaşmazlığın seçim öncesinde ortaya çıkmaması olduğunu dile getirmiştir.⁸⁹ Kumkapılı DP üyelerinin daveti üzerine Kumkapı DP bucak merkezinde düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmasında ise istifa eden veya haysiyet divanı kararı ile partiden çıkarılan milletvekillerinin, DP'den ayrılmamaları için her şeyin yapıldığını fakat bütün gayretlerin boşa gittiğini anlatmıştır.⁹⁰ Emin Sazak'ın haysiyet divanına verilmiş sebebini de anlatan Refik Koraltan, kendi bakış açısını hâkim kılmak isteyenlerin iyi niyetli olmadıklarını belirtmiştir. Toplantı esnasında Gedikpaşa DP üyelerinden Kemal Turhan, Refik Koraltan'a suçlayıcı sözler söylemiş, bunun üzerine tekrar söz alan Refik Koraltan, kendisini itham edenlerin yanlışlığı noktaları anlatmıştır. Fatih'te Madalyon Sineması Lokalinde ise DP'yi yıkmak için partinin içinden bir tertip hazırlandığını anlatmıştır.⁹¹

DP merkezinde çıkan anlaşmazlık devam ederken Karadeniz Bölgesi ile civarındaki on vilayetin DP'ye mensup delegeleri Samsun'da bir kongreye davet edilmiş, toplantının partiden çıkarılan Osman Bölükbaşı'nın tahriki ile yapıldığı iddia edilmiştir.⁹² Fakat aslında Samsun DP başkanı Süleyman Balkan'ın davetlisi olarak Samsun'da bulunan DP eski müfettişi Osman

⁸⁵ Koraltan, *age*, s.140

⁸⁶ Ağaoğlu, *age*, s.59.

⁸⁷ "Adnan Menderes ve Refik Koraltan Adana'da", *Ulus*, 13 Ocak 1948, s.3.

⁸⁸ "Refik Koraltan'ın Eyüp'teki Konuşması", *Akşam*, 22 Mart 1948, s.2.

⁸⁹ *BCA*, Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmalarla ilgili gazete kupürleri, 30.1.0.0/66.408.5,25.03.1948.

⁹⁰ "Demokratların Samsun Kongresi Suya Düştü", *Yeni Gazete*, 23 Mart 1948, s.1,2.

⁹¹ *BCA*, Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmalarla ilgili gazete kupürleri, 30.1.0.0/66.408.5,25.03.1948.

⁹² "Demokratların Samsun Kongresi", *Yeni Gazete*, 23 Mart 1948, s.1.

Bölükbaşı'nın, DP aleyhine bir faaliyette bulunmadığı ve Süleyman Balkan'ın evinde vaktini istirahatle geçirdiği anlaşılmıştır.⁹³

DP'de merkez haysiyet divanı tarafından bazı milletvekilleri hakkında alınan partiden ihraç kararı, parti içindeki anlaşmazlığı arttırmış ve DP teşkilatında birçok karışıklığa neden olmuştur. İstanbul il teşkilatının bu durum karşısında takınacağı vaziyeti tespit maksadı ile il merkezinde bucak ve ilçe başkanlarının katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. İl İdare Kurulu Başkanı, toplantının açılışında söz alarak, teşkilattaki bozgunculuk hareketleri ve alınacak tedbirler ile ilgili olarak toplanıldığını söylemiştir. Toplantıda söz alan Refik Koraltan, DP'ye suikast yapıldığını, Samsun'da yaşananların bir komplo mahiyetinde olduğunu ve bozguncuların Karadeniz havalisinde bir kongre toplamak istediklerini söylemiştir.⁹⁴ Kadıköy DP merkezinde yaptığı konuşmasında ise bazı milletvekillerinin ihraç edilmesinin gerekli olduğunu ve DP'nin büyük bir tehlike atlattığını ifade etmiştir.⁹⁵

7. 1950 Milletvekili Seçimlerinden Önce Yapılan Mitingler

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılacak olan milletvekili seçimlerine büyük önem veren DP üyeleri, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kurdukları teşkilatları kontrol etmek ve halkla bir arada bulunmak için tekrar yurt genelinde gezilere başlamışlardır.⁹⁶ Yurt gezilerine birlikte başlayan Refik Koraltan ve Adnan Menderes, 9 Ocak 1948 tarihinde Mersin'e gitmişlerdir.⁹⁷ Yenice'de DP binasında toplanan halkın karşısında söz alan Refik Koraltan, DP'nin hak ve adalet partisi olduğunu, bütün mücadelesini kanun çerçevesinde yapmaya gayret ettiğini, antidemokratik kanunlar değişmedikçe memlekette hürriyetin kurulamayacağını söylemiştir. Konuşması bittikten sonra Silifke'ye gitmek üzere hareket etmiştir.⁹⁸ Silifke'ye geldiğinde kendisini, yollarda kalabalık halde bekleyen köylüler ve Silifke köprüsünde de hazır halde bulunan 1000 kadar atlı karşılamıştır.⁹⁹ Silifke DP binasında halkla yapılan sohbet sırasında, siyasi hürriyeti olmayan bir milletin asla demokrat ve hür bir millet sayılamayacağını söyledikten sonra Türk milletinin bütün hürriyetlere layık olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁰ Silifke'den Taşucu'na geçen, gece yarısından sonra Mersin'e dönen Koraltan, sabaha karşı Adana'ya hareket etmiş, oradan da Karaisalı'ya giderek DP ilçe kongrelerine katılmıştır.¹⁰¹ Karaisalı'da DP kongresinde yaptığı konuşmasında, Kurtuluş Savaşı'nı müteakip yeni Türk Devleti'nin nasıl kurulduğunu, milletin Mustafa Kemal'in etrafında nasıl kenetlendiğini anlatmış, zümreciliğin bütün memlekette tek parti hükümrانlığını oluşturduğunu söylemiştir.¹⁰² Seyahatine Adana'ya giderek devam eden Refik Koraltan, burada DP'nin ne bir şahsın ne de üç beş kişinin himmet ve eseri olmadığını, partinin millete ait olduğunu ve millete dayandığını söylemiştir. Hürriyet Misâkı'nın gereklerine göre teşebbüslerine devam edeceklerini belirtmiş, Anayasaya göre millet haklarının emniyet altına alınmasını, milletin mesut, sıhhatli ve refah içinde bir hayat sürmesini temin edecek kanunların getirilmesini arzu ettiklerini söylemiştir.¹⁰³ Çok geçmeden Urfa'nın Kurtuluş Bayramında bulunmak üzere DP'nin davetlisi olarak Fuat Köprülü ile beraber Urfa'ya

⁹³ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmalarla ilgili gazete kupürleri, 30.1.0.0/66.408.5.25.03.1948.

⁹⁴ BCA, Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmalarla ilgili gazete kupürleri, 30.1.0.0/66.408.5.25.03.1948.

⁹⁵ "Refik Koraltan'ın Konuşması", *Akşam*, 27 Mart 1948, s.2.

⁹⁶ "DP'de Gevşeme Yoktur", *Yeni Gazete*, 10 Ocak 1948, s.1.

⁹⁷ Şükrü Esirci, *Menderes Diyor ki!*, Demokrasi Yayınları, İstanbul 1967, s.103.

⁹⁸ "Adnan Menderes ve Refik Koraltan Mersin'de Demokratlara Hitap Ettiler", *Akşam*, 10 Ocak 1948, s.2.

⁹⁹ "Adnan Menderes ve Refik Koraltan Silifke'de", *Yeni Gazete*, 11 Ocak 1948, s.2.

¹⁰⁰ "Adnan Menderes'le Refik Koraltan Silifke'de", *Akşam*, 11 Ocak 1948, s.2.

¹⁰¹ "Adnan Menderes ve Refik Koraltan Silifke'de", *Yeni Gazete*, 11 Ocak 1948, s.2.

¹⁰² "Menderes ve Koraltan Karaisalı'da Demokrat Partililere Hitap Ettiler", *Vakit Yeni Gazete*, 12 Ocak 1948, s.2.

¹⁰³ "Adnan Menderes Dün Uzun Bir Nutuk Söyledi", *Akşam*, 13 Ocak 1948, s.2.

gitmişler, Akçakale İstasyonu'nda, DP'liler tarafından karşılanmışlardır. Şiddetli yağmur yağdığından bir ağaç altına sığınan Refik Koraltan, burada uzun bir konuşma yapmıştır. Bazı gazetelerde, toplanan halkın pek azının DP'li olduğu halde, hepsinin bu partiye mensup olduğu algısının oluşturulmak istendiğine dair yazılar yayınlanmıştır.¹⁰⁴

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yaptığı gezilere devam eden Refik Koraltan, Mardin ve Diyarbakır'da da faaliyetlerde bulunmuştur. 14 Nisan 1948 tarihinde Mardin'den Diyarbakır'a gelmiş, Mardin Kapı Mezarlığı'nın yanında, 400-500 kişilik DP mensubu tarafından karşılanmış, parti binasında toplanan halka demokrasi esaslarının nelerden ibaret olduğunu anlatan kısa bir konuşma yapmıştır. Aynı gün akşamüzeri ilçe ve bucaklardan getirilen delegelerle karşılıklı bir konuşma yapmış, akşam Mualla Gökçay'ın Şehir Sineması binasında verdiği konsere gitmiş ve konserin bitimini müteakip il DP ikinci Başkanı Dr. Kamil Tayşi'nin evinde istirahat çekilmiştir. 15 Nisan 1948 günü Dışkapı semtinde ve Şehir Sineması arkasındaki meydana demokrasi konulu bir konuşma yapmıştır. 16 Nisan 1948 Cuma günü bir kahvede DP milletvekilleri ile delegeler için çay verilmiştir. Verilen çayda da karşılıklı sevgi ve samimiyet hislerinden bahsedilmiştir. Refik Koraltan konuşmasında, Diyarbakır'ın çok imar edilmiş olduğunu bir arkadaşından işittiğini, fakat maalesef bunun gerçek olmadığını gözleri ile gördüğünü ifade etmiştir.¹⁰⁵

Çıktığı yurt gezisine Sivrihisar'da devam eden Koraltan, Cumhuriyet Meydanı'nda bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında son Doğu seyahati izlenimlerinden bahsetmiş ve Doğulu bir vatandaşın söylediği "*DP milletin partisi olmuştur. Çelikten iman kalesi halindedir. Bu iman kalesi içine şeytan girmeyecektir.*" cümlesini halkla paylaşmıştır. Konuşması bittikten sonra Eskişehir'e hareket etmiştir.¹⁰⁶ Eskişehir'deki mitingde ise halkın daha hür ve serbest yaşaması ve haklarını daha hür ve serbest kullanması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰⁷ Refik Koraltan yaptığı bu gezilerde, parti içinde yaşanan ayrılıkların taşrada karşılık bulmadığını gözlemlemiştir.

DP üyeleri yurt genelinde yaptıkları mitinglerle bir yandan vatandaşlarla bir araya gelirken, diğer yandan da büyük şehirlerde çalışmalarına devam etmişlerdir. İstanbul Taksim'de düzenlenen mitingde konuşma yapan Refik Koraltan, Milli Mücadele tarihinin ortaya koyduğu en büyük eserin Türk Anayasası olduğunu belirterek, iktidar partisinin milletin güvenliğini kaybettiğini ifade etmiştir.¹⁰⁸

Refik Koraltan, DP'nin Nazilli'de kuruluşunun ikinci yıl dönümü münasebeti ile 19 Mayıs 1948 günü Nazilli'ye gelmiştir.¹⁰⁹ Kuruluş yıldönümü kutlamalarından sonra DP Genel Başkanı Celal Bayar'la Akşehir'de düzenlenen mitingde hazır bulunmuştur. Cumhuriyet Meydanı'nda kürsüye gelen Refik Koraltan, vatanın sahibinin Atatürk'ün güvendiği Türk köylüsü olduğunu, millet iradesi ile yürümesi gereken işlerin bugün bir zümre elinde bulunduğunu, güvenilir, namuslu ve doğru seçime dayanan medeni bir devlet kurulmadıkça iktisadi, içtimai buhranların milletin bünyesini kemirmeye devam edeceğini belirtmiştir. 21 Temmuz seçim gününe ait hatıraların, milletin kalbinde ebedi bir yara olarak kalacağını sözlerine eklemiştir.¹¹⁰

Kütahya'nın Emet ilçesine bağlı Hacı Kadir Köyü'nde de DP tarafından bir miting düzenlenmiştir. Pehlivan güreşleri ve cirit oyunları yapılacağı ilan edildiği için civar köylerden

¹⁰⁴ "DP'liler Refik Koraltan'ı Havaya Kaldıramadılar", *Ulus*, 11 Nisan 1948.

¹⁰⁵ *BCA*, Demokrat Parti Milletvekili Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın, Diyarbakır gezileri hakkında bilgi. 30.1.0.0/66.409.2, 19.04.1948.

¹⁰⁶ "Demokratlar Eskişehir'de Miting Yapıyor", *Vakit Yeni Gazete*, 9 Mayıs 1948, s.1,2.

¹⁰⁷ "Bayar'ın Eskişehir'de Dünkü Nutku", *Ulus*, 10 Mayıs 1948, s.4.

¹⁰⁸ "Demokratların Mitingi", *Vakit Yeni Gazete*, 17 Mayıs 1948, s.2.

¹⁰⁹ Esirci, *age*, s.145.

¹¹⁰ "Demokratların Akşehir Mitingi", *Vakit Yeni Gazete*, 11 Haziran 1948, s.1.

3000 kadar köylü burada toplanmış, fakat mitingi ancak 150 kişi izlemiştir. Refik Koraltan, yaptığı konuşmasında seçim güvenliğinden bahsetmiştir.¹¹¹

DP merkezi seçim kanunu, seçim meseleleri ve bu arada partinin takip edeceği siyaseti ve günlük parti meselelerini görüşmek üzere 7 Temmuz 1948 Çarşamba günü Ankara'da parti merkezinde, her vilayetten azami üç üyenin iştirak edeceği bir toplantı yapılmasına karar vermiştir. Ankara'da yapılan toplantıda Celal Bayar, seçim kanununun kendilerini tatmin etmediğini belirtmiştir.¹¹² Gazetecilerin CHP'nin seçimlere girip girmeyeceği ile ilgili sorusuna DP'nin seçime girmeme kararı verdiğini, CHP'lilerin seçime girip girmeyeceğini bilemeyeceğini, seçim kanununu CHP'lilerin hazırladığını bu nedenle istedikleri gibi hareket edeceklerini söyleyerek cevap vermiştir.¹¹³

Refik Koraltan ve diğer partililer, Gerede-Bolu yoluyla Düzce'de yapılacak olan mitingde hazır bulunmak üzere yola çıkmışlardır.¹¹⁴ Düzce'de parti binası önünde konuşan Refik Koraltan, demokrasi yolunda son nefeslerine kadar çalışacaklarını, iktidar partisinin köylüleri ihmal ettiğini, iktidara gelecek olurlarsa her şeyi düzeltereklerini anlatmıştır.¹¹⁵ İktidarın, halkın sesini duymazlıktan geldiğini söyleyerek sözlerine son vermiştir.¹¹⁶

Mitingler esnasında bazen istenmedik olaylar da meydana gelmiştir. Denizli'ye giden Celal Bayar ve arkadaşları, birkaç saat kalmak üzere Nazilli'ye gelmişlerdir. Bunu haber alan Nazilli demokratları, bir otomobile hoparlör yerleştirerek bu haberi şehir halkına ilan etmişlerdir. Celal Bayar ve arkadaşları geldikten sonra, DP binası önünde resmi izin alınmadan hemen bir toplantı düzenlenmiş ve Celal Bayar'ın konuşması, hoparlörle alanda toplanan halka yayınlanmıştır. Bu sırada 200-250 metre ileride Halkevi hoparlörü de Ankara'daki radyo yayını yayınlamakta olduğu için, DP'liler polis merkezine giderek bunun susturulmasını istemişler, polis memuru bunun için yasal izni olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine demokratlar Halkevine gitmişler, orada bulunan Belediye Başkanı ve CHP İlçe İdare Kurulu Üyesi Rıfat Tuncer'e başvurmuşlardır. Tuncer, DP'lilerin konuşmaları bitene kadar radyo yayını kesmiştir. Aradan bir süre geçip de DP hoparlörü susunca, Halkevi'ndeki radyo yayını tekrar başlamıştır. Bunu işiten Refik Koraltan, "*Bu nasıl saygısızlık, bu nasıl hadsizlik. Celal Bayar gibi bir zat konuşurken nasıl başka yayın yapılabilir?*" demiş, hemen ardından DP Nazilli İlçe Başkanı Şevki Hasırcı yanındakilerle birlikte Halkevine saldırmıştır. Şevki Hasırcı, kapalı kapıya yüklenerek zorlamak suretiyle açmış, iki cam kırmış, içeri girerek hoparlörün telini kopardıktan sonra "*şimdi yayın yapın bakalım*" demiştir. Çıkan tartışmada yaralananlar olmuş, orada bulunan bir jandarma eri ile bekçi olaya müdahale ederek daha kötü bir olayı önlemiştir. Hadiseden sonra zabıtaya müracaat edilmiş, olaya karışan sanıklar yakalanmıştır.¹¹⁷

Refik Koraltan ve Celal Bayar, yaşanan bu olaydan sonra birlikte Burdur'a gitmişlerdir.¹¹⁸ Daha sonra Isparta'ya geçmişler, iki bin kadar partili ile Antalya, Elmadağ, Eğirdir ve Senirkent'ten gelen heyetler tarafından karşılanmışlardır. Refik Koraltan ve Celal Bayar, stadyumda yaptıkları konuşmalarda iktidara yüklenerek seçim kanununun aleyhinde konuşmuşlardır.¹¹⁹ Isparta'nın ilçelerini ziyaret ettikleri sırada yolları sık sık kesilmiş, Keçiborlu'da büyük bir tezahüratla karşılanmışlardır. Parti binasında yapılan toplantıda Refik

¹¹¹ "Hacıkadir Köyündeki Miting", *Ulus*, 21 Haziran 1948, s.3.

¹¹² "DP Seçime Girecek mi?", *Son Telgraf*, 1 Temmuz 1948, s.1.

¹¹³ "Celal Bayar Şehrimizde", *Gece Postası*, 5 Eylül 1948, s.3.

¹¹⁴ "Celal Bayar Seyahate Çıktı", *Akşam*, 9 Ekim 1948, s.2.

¹¹⁵ "Düzce'deki Demokrat Mitinginde", *Ulus*, 11 Ekim 1948, s.3.

¹¹⁶ "DP'nin Düzce Mitingi", *Vakit Yeni Gazete*, 11 Ekim 1948, s.1.

¹¹⁷ "Nazilli'deki Çirkin Tecavüz Davası", *Ulus*, 18 Ekim 1948, s.3.

¹¹⁸ "Burdur'da DP Toplantısı", *Akşam*, 20 Ekim 1948, s.2.

¹¹⁹ "DP Isparta'da Bir Miting Yaptı", *Ulus*, 22 Ekim 1948, s.3.

Koraltan ve Celal Bayar, kendilerine yöneltilen soruları cevaplandırmışlardır. Bundan sonra Uluborlu'ya gitmişler, burada derhal genel seçimlere gidilmesi ile ilgili olarak bir konuşma yapmışlardır. Öğle yemeğini yedikten sonra Senirkent'e geçmişlerdir.¹²⁰ Daha sonra da Boyabat'ta ki mitinge katılmışlardır.¹²¹

8. 1950 Milletvekili Seçimleri

DP'liler, 17 Nisan 1949'dan itibaren kendi propaganda stratejilerini değiştirmeye başlamışlardır.¹²² Parti içi sorunların yoğun olduğu bir dönemde, 20 Haziran 1949 tarihinde DP'nin ikinci büyük kongresi Ankara'da toplanmıştır.¹²³

16 Şubat 1950'de Meclis, 5545 sayılı seçim yasasını kabul etmiştir. Yeni seçim kanununa göre vatandaşların her birinin doğrudan oyuyla milletvekili seçiminin yapılması kabul edilmiş, gizli oy açık tasnif işlemi getirilmiştir.¹²⁴ CHP açısından bakıldığında seçimler için yapılan parti çalışması eksik kalmış, DP ise hemen propagandaya başlamış, gazeteleri aktif olarak kullanmıştır.¹²⁵ Koraltan, Meclis'te yaptığı bir konuşmasında seçim zamanlarında yapılan 15 dakikalık görüşmeleri yetersiz bulduğunu belirtmiş ve bu konuşmaların sıkı kayıtlara bağlanmış olmasına karşı çıkmıştır.¹²⁶ Ayrıca güvenilir bir seçim kanunu için daha önemli adımlar atılmasının gerekli olduğunu savunmuştur.¹²⁷ Kısa bir süre sonra partiler radyoda eşit konuşma zamanı, toplantılar için salonlardan yararlanma ve bütün basın kolaylıkları ile seçim kampanyalarına başlamışlardır. CHP, tarım reformundan ve özel teşebbüs imkânlarından bahsederken, DP siyasal ve ekonomik yönden daha fazla hürriyet, devletçiliğin gevşetilmesi, daha çok özel teşebbüs ve işçiler için grev hakkı istemiştir.¹²⁸

Refik Koraltan, 1950 Şubatında hızlı bir şekilde seçim kampanyasına başlamıştır. Mart ayının sonunda Artvin'e gitmeye karar vermiş, fakat yine engellemelerle karşılaşmış, miting yapacağı yere dönemin Valisi tarafından çim dikmek için derin çukurlar açtırılmıştır. Fakat Hopa'dan itibaren ellerinde bayraklarla miting yapılacak alana gelen halk, açılan çukurlara girerek Refik Koraltan'ı, bütün engellemelere rağmen dinlemişlerdir. Koraltan, konuşmasını yaptıktan sonra Hopa'ya gitmek için hareket etmiş, Murgul'da işçi ve köylülerle görüşmüştür. Karadeniz sahilinde yaşayan halkla bir arada bulunmuş, Zonguldak'a gelmiş ve şiddetli yağın yağmurun altında bekleyen halka hitaben bir konuşma yapmıştır. İnebolu, Kastamonu ve Çankırı'da da seçim çalışmalarına devam etmiş ve Ankara'ya dönmüştür. Kısa bir süre Ankara'da dinlendikten sonra Eskişehir, Bilecik ve nihayet İstanbul'a gitmiştir. İstanbul teşkilatının Taksim'de düzenlediği toplantıda konuşma yapan Koraltan, seçim kampanyaları sırasında karşılaştığı milyonlarca vatandaşın gösterdiği itimat ve sevgiye istinaden, eğer güvenli bir seçim yapılırsa DP'nin 350 milletvekili ile Meclis'e gireceğini söylemiştir.¹²⁹

Refik Koraltan, İstanbul'dan sonra Ege Bölgesine geçmiş, İzmir'in bütün kazalarında düzenlenen toplantılarda halka hitap etmiş, oradan Manisa, Balıkesir, Bursa, Bilecik ve Afyon'da çalışmalarını tamamladıktan sonra Güney vilayetlerine gitmiştir. Urfa, Mardin, Elazığ, Diyarbakır ve Hatay'da yapılan toplantılarda vatandaşlara hitap etmiş ve seçim bölgesi

¹²⁰ "Celal Bayar Senirkent'te", *Vakit Yeni Gazete*, 23 Ekim 1948, s.2.

¹²¹ "Demokrat Partililer Bugün de Boyabada Miting Yapıyorlar", *Vakit Yeni Gazete*, 22 Ekim 1948, s.1.

¹²² Yılmaz, *age*, s.351.

¹²³ Kabasakal, *age*, s.203.

¹²⁴ İlber Ortaylı, *Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Pasifik Ofset, İstanbul 2018, s.117.

¹²⁵ Nihat Erim, *Günlükler 1925-1979*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 424.

¹²⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: VIII, C.19, Birleşim: 91, Toplantı:3, 24 Mayıs 1949, s.656.

¹²⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: VIII, C.24, 9 Şubat 1950, s.350.

¹²⁸ Lewis, *age*, s.311.

¹²⁹ Koraltan, *age*, s.155-158.

olan Mersin'e gitmiştir. Adana'da Bayar ve Menderes ile buluşmuş, Adana Merkez Binası balkonunda meydanları dolduran kalabalığa ayrı ayrı hitapta bulunmuştur. Üç ay süren seçim kampanyası sonunda tekrar Mersin'e gelerek, ilçelerde özel toplantılar yapmıştır.¹³⁰

Türkiye'de, 1950 seçimleri için kabul edilen Seçim Kanunu ile genel seçimler yapılmıştır. Yapılan seçimlerde CHP yenilmiş, DP ise büyük bir başarı elde etmiştir.¹³¹ 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçimlerinin sonunda seçimlere katılma oranı %89,3 olarak gerçekleşmiştir. Seçime katılan toplam seçmen sayısı 8.905.743, oy kullanan seçmen sayısı 7.953.055 ve çıkan toplam milletvekili sayısı 487 olarak belirlenmiştir. DP 408, CHP 69, MP 2 ve bağımsızlar da 9 milletvekili çıkarmıştır.¹³² DP, 1950 seçimlerinde ticaret, sanayi ve tarım sektöründe çalışanların yanı sıra, CHP'nin bazı uygulamalarına tepki duyan kesimlerden de oy almıştır. DP oyları içinde köylü oyları ve ülkenin en gelişmiş bölgelerinden alınan oylar çoğunluğu oluşturmuştur.¹³³ DP'nin başarısında iktidar tarafından yapıldığı öne sürülen baskı da, seçmenlerin büyük ölçüde DP'ye oy vermelerine neden olmuştur.¹³⁴

Sonuç

CHP içinde aktif görevlerde bulunan Refik Koraltan, memuriyet hayatı boyunca tek parti idaresinin eksik taraflarını görmüş ve mensubu olduğu partinin aldığı kararları eleştirmekten kaçınmamıştır. Yaptığı eleştiriler kısa vadede kendisini zor durumda bıraksa da, yine de bildiği doğruları söylemekten vazgeçmemiştir. Kendisi ile aynı fikirleri paylaşan arkadaşlarının partiden ihraç edilmelerine gösterdiği tepki, kendisinin de partiden ihraç edilmesine neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'na girilmemiş olsa bile bazı sert önlemlerin alınması, savaş sonunda Batı Devletlerinin kendi aralarındaki çıkar çatışması, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak talep etmesi ve bozulan ekonomi haliyle iktidar partisini zor durumda bırakmıştır. CHP'nin Sovyet tehlikesine karşı Batı Devletleri ile işbirliği içine girme isteği ve bu devletlerin çok partili siyasi yaşamı benimsemiş olmaları, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün radikal kararlar almasına neden olmuştur. İsmet İnönü, Mustafa Kemal Atatürk döneminde başarısızlıkla sonuçlanan çok partili demokratik hayata geçiş konusunda ciddi adımlar atmaya karar vermiş, yaptığı konuşmalarla, muhalefet partilerin kurulmasını teşvik etmiştir.

İktidar partisinin, muhalefet partilerinin kurulmasını desteklemesi, DP'nin kurulmasında itici bir kuvvet olmuştur ama bundan daha önemlisi parti kurucularının istek ve cesaretle çalışmış olmalarıdır. DP'yi kuranlardan biri olan Refik Koraltan, asıl maharetini parti kurulduktan sonra göstermiştir. Çünkü partinin kurulması kadar, ülke genelinde teşkilatlanması da büyük önem arz etmiştir. Halkın büyük bölümünün kırsalda yaşadığı ve ekonomik olarak sıkıntı içinde olduğu düşünülürse, Refik Koraltan ve arkadaşlarının halk tarafından kısa sürede benimsenmesi, aslında onların başarısının göstergesi olmuştur. DP'nin ülke içinde kısa sürede teşkilatlanması için parti kurucuları, kendi aralarında işbölümü yapmışlar ve ülkeyi adım adım gezmişlerdir. Refik Koraltan, seçim kampanyaları boyunca sadece parti olarak iktidara geldiklerinde yapacaklarını anlatmakla kalmamış, halkla iç içe olmuş ve onların şikâyetlerini de dinlemiştir. Yaptığı mitinglerde özellikle zümre hâkimiyetinin olumsuzluğuna ve demokratik hayata dikkat çekmiştir.

¹³⁰ Koraltan, *age*, s.160.

¹³¹ Tünay, *age*, s.41

¹³² Koçak, *age*, s.193.

¹³³ Yılmaz, *age*, s.360.

¹³⁴ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s.318.

DP'nin kısa sürede büyümesi, iktidar partisinin bazı önlemler almasını gerekli hale getirmiştir. Önce belediye seçimlerinin, daha sonra 1946 yılında yapılan milletvekili seçimlerinin erken bir tarihe alınması, ülkeyi 23 bölgeye ayırarak bu bölgelere müfettişlerin gönderilmesi, CHP tarafından alınan önlemlerden bazılarıdır. Refik Koraltan'ın gerek illerde örgüt kurmada, gerekse seçim çalışmalarında karşılaştığı en büyük zorluklardan birisi de, Valilerin kendisini engellemeye yönelik çalışmaları olmuştur. Genellikle sinirlenmeden çalışmalarına devam etmeyi tercih etse de bazen öfkesine hâkim olamamıştır. Yaptığı konuşmayı dinlemek için görevlendirilen bir polis memuruna karşı sergilediği tavır, dönem gazetelerinde de eleştirilmiştir. Diğer taraftan Nazilli'de yanlış anlaşılardan dolayı Celal Bayar'ın konuşmasının yarıda kesilmesine karşı gösterdiği tepki, istenmedik sonuçları meydana getirmiştir. Bütün bunlara rağmen halkın Refik Koraltan'a gösterdiği ilgide azalma olmamıştır.

DP iktidar yolunda ilerlerken, partili bazı üyeler kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Refik Koraltan, DP'den kopmaları önlemek için Genel İdare Kurulu'nun isteği ile partiden ayrılmak isteyen arkadaşları ile konuşmuş fakat arkadaşlarını ikna edememiştir. Her ne kadar arkadaşlarının partiden ayrılmalarını istemese de, DP'ye karşı başlatılan bir hareketin varlığından şüphelendiği için, aslında bu ayrılmaların DP için bir kayıp olmadığını düşünmüştür. Refik Koraltan'ın ve arkadaşlarının, ülke genelinde partinin teşkilatlanması için yaptıkları çalışmalar, mitingler ve seçim kampanyaları çok geçmeden etkisini göstermiş, 1946 yılında kurulan DP, 1950 yılında CHP'yi yenerek iktidarı elde etmiştir. DP'nin iktidarı elde etmesinde, halkın arasına karışan ve dertlerini dinleyen, halka umut vaat eden Refik Koraltan'ın önemli katkısı olmuştur.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, Demokrat Parti Kurucularından Refik Koraltan'ın Trabzon, Adana ve Konya'da Verdiği Söylev.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti mensubu Refik Koraltan ve arkadaşlarından mürekkep 20 kişilik bir heyetin Ankara'dan Erzurum'a geleceği.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın Kırıkkale gezisi ile ilgili olarak Başkent gazetesinde çıkan haberler.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti kurucularından Refik Koraltan ve arkadaşlarının, Malatya, Gaziantep, Elazığ, Diyarbakır ve Maraş gezileri ile ilgili raporlar.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Saim Ergenekon'un, Hatay'ı ziyaretleri ile ilgili rapor.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Celal Bayar, Refik Koraltan ve arkadaşlarının Aydın ve İzmir gezisi ile ilgili raporlar.

BCA, Başbakanlık Demokrat Parti Şükriye Semt Ocağı'nda Refik Koraltan, Samet Ağaoğlu ve Üzeyir Avunduk'un konuşmaları hakkında bir gazete kupürü.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmalarla ilgili gazete kupürleri.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar ve kurucularından Refik Koraltan'ın Malatya ve Erzurum gezileri.

BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Demokrat Parti Milletvekili Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın, Diyarbakır gezileri hakkında bilgi.

2.TBMM Arşivi

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VII, C.17.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, C.1.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, C.19.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, C.24.

3.Sürelî Yayınlar

“İştirak Nispetleri de Memnunluk Verici”, *Ulus*, 27 Mayıs 1946, s.1.

“Seçim Hazırlıkları DP Bugün Karar Verecek”, *Akşam*, 16 Haziran 1946, s.1.

“Demokrat Parti’nin Tuttuğu Hatalı Yol”, *Ulus*, 4 Haziran 1946, s.3.

“Refik Koraltan Kanun Tanımayan Milletvekili”, *Vakit*, 3 Haziran 1946, s.1,3.

“Kanun Tanımayan Milletvekili”, *Ulus*, 5 Haziran 1946, s.5.

“Antakya Seçim Kurulunda”, *Ulus*, 25 Haziran 1946, s.4.

“Seçim Hazırlıkları Refik Koraltan Samsun’dan Döndü”, *Akşam*, 28 Haziran 1946, s.2.

“Nasıl Yalan Söylüyorlar”, *Ulus*, 10 Temmuz 1946, s.4.

“Refik Koraltan’ın Konuşması”, *Akşam*, 30 Eylül 1947, s.2.

“Celal Bayar Dün Erzurum’da Bir Nutuk Söyledi”, *Akşam*, 5 Ekim 1947, s.1.

“Erzurum’da”, *Ulus*, 5 Ekim 1947, s.1,3.

“Adnan Menderes ve Refik Koraltan Adana’da”, *Ulus*, 13 Ocak 1948, s.3.

“Refik Koraltan’ın Eyüp’teki Konuşması”, *Akşam*, 22 Mart 1948, s.2.

“Demokratların Samsun Kongresi Suyu Düştü”, *Yeni Gazete*, 23 Mart 1948, s.1-2.

“Refik Koraltan’ın Konuşması”, *Akşam*, 27 Mart 1948, s.2.

“DP’de Gevşeme Yoktur”, *Yeni Gazete*, 10 Ocak 1948, s.1.

“Adnan Menderes ve Refik Koraltan Mersin’de Demokratlara Hitap Etiler”, *Akşam*, 10 Ocak 1948, s.2.

“Adnan Menderes ve Refik Koraltan Silifke’de”, *Yeni Gazete*, 11 Ocak 1948, s.2.

“Adnan Menderes’le Refik Koraltan Silifke’de”, *Akşam*, 11 Ocak 1948, s.2.

“Menderes ve Koraltan Karaisalı’da Demokrat Partililere Hitap Etiler”, *Vakit Yeni Gazete*, 12 Ocak 1948, s.2.

“Adnan Menderes Dün Uzun Bir Nutuk Söyledi”, *Akşam*, 13 Ocak 1948, s.2.

“DP’liler Refik Koraltan’ı Havaya Kaldıramadılar”, *Ulus*, 11 Nisan 1948.

“Demokratlar Eskişehir’de Miting Yapıyor”, *Vakit Yeni Gazete*, 9 Mayıs 1948, s.1,2.

- “Bayar’ın Eskişehir’de Dünkü Nutku”, *Ulus*, 10 Mayıs 1948, s.4.
- “Demokratların Mitingi”, *Vakit Yeni Gazete*, 17 Mayıs 1948, s.2.
- “Demokratların Akşehir Mitingi”, *Vakit Yeni Gazete*, 11 Haziran 1948, s.1.
- “Hacıkadir Köyündeki Miting”, *Ulus*, 21 Haziran 1948, s.3.
- “DP Seçime Girecek mi?”, *Son Telgraf*, 1 Temmuz 1948, s.1.
- “Celal Bayar Şehrimizde”, *Gece Postası*, 5 Eylül 1948, s.3.
- “Celal Bayar Seyahate Çıktı”, *Akşam*, 9 Ekim 1948, s.2.
- “Düzce’deki Demokrat Mitinginde”, *Ulus*, 11 Ekim 1948, s.3.
- “DP’nin Düzce Mitingi”, *Vakit Yeni Gazete*, 11 Ekim 1948, s.1.
- “Nazilli’deki Çirkin Tecavüz Davası”, *Ulus*, 18 Ekim 1948, s.3.
- “Burdur’da DP Toplantısı”, *Akşam*, 20 Ekim 1948, s.2.
- “DP Isparta’da Bir Miting Yaptı”, *Ulus*, 22 Ekim 1948, s.3.
- “Celal Bayar Senirkent’te”, *Vakit Yeni Gazete*, 23 Ekim 1948, s.2.
- “Demokrat Partililer Bugün de Boyabad da Miting Yapıyorlar”, *Vakit Yeni Gazete*, 22 Ekim 1948, s.1.

4.Kitaplar

- AĞAOĞLU, Samet, *Siyasi Günlük Demokrat Parti’nin Kuruluşu*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Menderes’in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.
- BAYAR, Celal, *Celal Bayar Anlatıyor: Başvekilim Adnan Menderes*, Derleyen. İsmet Bozdağ, Karakuşak Basın Yayın, İstanbul 1986.
- ÇUFALI, Mustafa, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Dönemi (1945-1950)*, Babil Yayıncılık, Ankara 2004.
- ERİM, Nihat, *Günlükler 1925-1979*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.
- EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara 1990.
- ESİRCİ, Şükrü, *Menderes Diyor ki!*, Demokrasi Yayınları, İstanbul 1967.
- KABASAKAL, Mehmet, *Türkiye’de Siyasal Parti Örgütlenmesi*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- KOÇAK, Cemil, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) Uzlaşma*, C.5, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.
- KORALTAN, Refik, *Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali’ne Demokratlar DP’nin Kurucusu Anlatıyor*, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.
- LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.
- ORTAYLI, İlber, *Türkiye’nin Yakın Tarihi*, Pasifik Ofset, İstanbul 2018.

- TEKELİ, İlhan-Selim İlkin, *Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileri İle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, C.I, İletişim Yayınları, Sena Ofset, İstanbul 2013.
- TUNCER, Erol, *1946 Seçimleri*, Tesav Danışmanlık ve Yayıncılık İşletmesi, Ankara 2008.
- TÜNAY, Bekir, *Menderes Devri Anıları Gördüklerim, Bildiklerim, Duyduklarım*, Nilüfer Matbaacılık, İstanbul 1982.
- URAN, Hilmi, *Meşrutiyet Tek Parti Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.
- YILMAZ, Ensar, *Türkiye'nin Demokrasiye Geçiş Yılları 1946-1950*, Birey Yayıncılık, İstanbul 2008.
- ZURCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

5.Makaleler

- ÇUFALI, Mustafa, "Cumhuriyet Döneminde Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan Dinamikler", *Liberal Düşünce*, C.10, S. 38-39, Bahar-Yaz 2005, s.55-67.
- HAYTOĞLU, Ercan, "İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam (1938-1950)", *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ed. Süleyman İnan, Ercan Haytoğlu, Anı Yayıncılık, Ankara 2011, s.77-115.
- KINALI, Gürhan-Aynur Soydan Erdemir, "Demokrat Parti'nin Kurulmasında Refik Koraltan'ın Rolü", *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, Aralık 2017, s.51-67.
- KOÇAK, Cemil, "Siyasal Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C.4, Cem Yayınevi, İstanbul 2002, s.127-211.
- ORAN, Baskın, "Batı Bloku Ekseninde Türkiye 1945-1960", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C.I, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.479-498.
- ŞAHİN, Enis-Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2, 2015, s.31-69.

6.Tezler

- AKKUŞ, Süleyman, *Demokrat Parti Aydın Milletvekilleri ve TBMM'deki Faaliyetleri (1950-1954)*, (Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2016.

Ek: Refik Koraltan'ın İstanbul'da yaptığı konuşmayla ilgili gazete kupürü (BCA, 30.1.0/66.408.5, 25.03.1948.)

DEMOKRAT PARTİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KONUŞMALAR ARŞİVİ

Refik Koraltan'ın dünkü ifşaatı

D. Partideki ihtilâf bir yıldır devam ediyor.

72-3

Biz bu ihtilâfı belli etmemek için bazen vazifelerimizi bile suiistimal etmek mecburiyetinde kaldık

D. Parti milletvekillerinden Şahin Lâcın ve Afyon D. P. Başkanı da haysiyet divânına veriliyor

Demokrat Parti kurucularından Refik Koraltan Eyüplülerin daveti üzerine dün gece Eyübe giderek halkla temas etmiş ve muhtelif mevzular üzerinde etraflı bir konuşma yapmıştır.

Refik Koraltan sözlerine ta 13 üncü asırdaki insanların tasdikları haleti ruhiyeyi izahla başlayarak yirminci asra kadar geçirdiği istihaleyi anlatmış ve ikinci dünya harbinden evvel yer yer kurulan faşist idarelerin dünyayı kana boyadığını ve daha fazla barınamıyarak yıkıldığını izah ettikten sonra Halk Partisinde demokrasi zihniyetine intibak etmesi lâzım geldiğini belirterek:

— Biz işte bu anlayışa intibak etmesi için Halk Partisinde bir yeniliğe kanı idik ve esaslı islahat yapılmasını isteyen dört kişi bir taktir verdik. Çok gariptir ki bizim bu ileri teklifimiz partiden atılmamızı intaç ettirdi. Fakat artık memlekette demokrasinin teessüsüne kimse mâni olamazdı. Bir avuç istilan topraklarımızın üzerinde hür yaşamamız için bu elzemdi. Halk Partisi seçimlerde daima memleketi felâkete sürükleyebilecek hareketleri kordukleyerek memleketimizde demokrasiyi bağlamak yoluna saptı. Büyük kongrede karar altına alınan hürriyet misakının tahakkuku kara tarafı büsbütün ıskıtmıştı. Fakat bir yılmadan hakkımızı kanuni yollarda aradık ve bulacağız. Son zamanlarda ohalb da bu misakın tahakkukundan başka çare kalmadığını anladılar. Ve milletin arzularını gerçekleştirmek yoluna girdiler. Hepiniz biliyorsunuz ki önümüzde bir resmi seçim vardır. Bu seçime ancak vatandaşlarımızın kullandığı reylerin namusuna tecavüz edilmeyeceğine inandığımız gün gireceğiz. Seçimleri kazanacağımızdan eminim. Halk

(Devamı sa: 5 sü: 2 de)

Refik Koraltan

Refik Koraltan bundan sonra delegeler de H. P. ni şiddetle